

Motion till riksdagen 2021/22:2111

av Gudrun Brunegård m.fl. (KD)

Erkänn älvdalska som språk

Förslag till riksdagsbeslut

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att älvdalska ska erkännas som språk i enlighet med Europeiska ministerrådets språkliga expertkommittés slutsatser och att regeringen ska redovisa vilka åtgärder som vidtas för att skydda språkets överlevnad, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

Motivering

De nationella minoritetsspråken är ”officiellt erkända språk som av hävd talats i ett visst land”. Definitionen utgår från kriterier som formulerats i Europarådets konvention om landsdels- och minoritetsspråk, minoritetsspråkskonventionen. Den ratificerades av fem EU-länder 1998 och av Sverige år 2000.

Europarådet skyddar de europeiska minoritetsspråken. Ett språk får officiell ställning som minoritetsspråk i och med att ett land ratificerar Europarådets minoritetsspråkskonvention för språket. Europarådet övervakar sedan att konventionen följs.

Sverige har idag fem nationella minoritetsspråk: finska, samiska, meänkieli (torne-dalsfinska), jiddisch och romani. För att kvalificeras som nationellt minoritetsspråk behöver två villkor uppfyllas. För det första ska det vara ett språk och inte en dialekt. För det andra ska språket ha talats kontinuerligt i Sverige i minst tre generationer eller ungefär hundra år. I praktiken finns också ett tredje villkor, nämligen att språkets talare själva önskar att språket ska få ställning som nationellt minoritetsspråk.

Älvdalska har talats åtminstone sedan 1300-talet som en del av ovansiljansdalska. Redan från 1600-talet finns det texter som kan identifieras som älvdalska – bröllopsdikter och delar av Prytz drama om Gustav Vasa – de första som är skrivna på ett tydligt mål som inte är riksspråksvarianten. I Älvdalen överlevde dessutom runorna långt efter resten av landet – in på början av 1900-talet.

Sedan lång tid har det pågått ett arbete för att älvdalskan, som talas av ca 2 000–2 500 personer i och i trakten av Älvdalen i Dalarna, ska erkännas som minoritetsspråk. Älvdalskan skiljer sig från svenskan på alla språkliga plan, t ex genom egen grammatik,

uttalssystem, egna ord och syntax. Skillnaden mellan svenska och älvdalska är definitivt större än exempelvis skillnaden mellan svenska och norska. Förutom det språkliga avståndet mellan älvdalska och svenska framhävs även språkets funktionalitet i samhället: Älvdalskan används redan som språk bland både vuxna och barn, språket används på förskolan och i skolan, på skyltar, det ges ut böcker och musik på älvdalska. Modern musik med texter på älvdalska finns på Youtube, bland annat den nyinspelade poplåten ”Jen nest mig”. Älvdalskan är alltså i praktiken redan ett fungerande språk. Som en del i att bevara älvdalskan finns såväl ordböcker och grammatik som barnböcker och annat publicerade på och om språket.

Att lära sig och att utveckla sitt språk är en mänsklig rättighet och är bland annat stadgat i FN:s konvention om mänskliga rättigheter.

Organisationen SIL International (vilken driver Etnologue som listar världens alla erkända språk och dialekter) klassificerar sedan 2016 älvdalskan som ett språk. Även Europarådets ministerråds språkliga expertkommitté har successivt tagit viktiga steg mot erkännande av älvdalskan, inom ramen för ”konventionen om landsdels- och minoritetsspråk”. I tidigare rapporter har expertkommittén uppmanat den svenska regeringen att göra en oberoende undersökning om älvdalskan lever upp till konventionens kriterier som ett eget språk, men regeringen har inte återkommit i detta ärende.

Ministerrådets språkliga expertkommitté konstaterar i en rapport den 26 november 2020, efter ett besök med möte i Älvdalen med representanter för älvdalskan och för Älvdalens kommun, att det arbete som gjorts av organisationer som stöder älvdalska, exempelvis Allmänna arvsfonden, och de pengar man fått av olika myndigheter i praktiken har gjort älvdalskan till en del av det svenska kulturarvet och ett erkänt språk. Expertkommittén anför bland annat det faktum att det finns mycket av den språkliga litteratur som behövs för att skilja en dialekt från ett språk. Språket stöds också formellt och praktiskt av Älvdalens kommun. Mot den bakgrunden drar expertkommittén slutsatsen att älvdalskan uppfyller kriterierna för ett minoritetsspråk och uppmanar Sveriges regering att inkludera rapportering av älvdalska i kommande periodiska rapport om minoritetsspråken till ministerrådet enligt den europeiska stadgan för regionala språk och minoritetsspråk.

Älvdalskans status som språk har åtskilliga gånger varit uppe för debatt i riksdagen på senare år, både som enskilda motioner och under interpellationer och i ledamöternas frågestund. I konstitutionsutskottets betänkande 2018/2019 KU24 behandlades motioner om älvdalska. Man konstaterade i sitt ställningstagande att det finns ett stort värde i att älvdalskan bevaras som en del av det svenska kulturarvet och ser positivt på de åtgärder som vidtas på både statlig och kommunal nivå för att göra detta möjligt. Utskottet vidhöll det ställningstagande som gjordes våren 2017 då motionsyrkandena avstyrktes med hänvisning till bl.a. Institutet för språk och folkminnets bedömning. Centerpartiet och Kristdemokraterna reserverade sig. Utskottet konstaterade att det finns ett stort värde i att älvdalska bevaras som en del av det svenska kulturarvet samt förs vidare till kommande generationer och ser positivt på de åtgärder som vidtas på både statlig och kommunal nivå för att göra detta möjligt. Utskottet fann dock, liksom tidigare, inte skäl att ta något initiativ i frågan.

Baserat på konstitutionsutskottets ställningstagande, om det stora värdet i att älvdalska bevaras och förs vidare till kommande generationer, och det faktum att ministerrådet följt expertkommitténs rekommendation att anse att älvdalska uppfyller kriterierna för att erkännas som minoritetsspråk och uppmanar Sveriges regering att

inkludera rapportering om älvdalska i de återkommande rapporterna till ministerrådet om minoritetsspråken, anser vi att frågan förts viktiga steg framåt.

Eftersom regeringen inte har genomfört ett ratificerande av ministerrådets konvention för älvdalskan och därmed inte formellt erkänt älvdalska som minoritetsspråk hemställer vi till riksdagen att ge tillkänna att älvdalska i enlighet med Europeiska ministerrådets språkliga expertkommittés slutsatser, ska erkännas som språk och att regeringen ska redovisa vilka åtgärder som vidtas för att skydda språkets överlevnad.

Gudrun Brunegård (KD)

Pia Steensland (KD)

Tuve Skånberg (KD)